

Erik Damgaard (red.), Dag Anckar, Hilmar Rommetvedt, Anders Sannerstedt, Mats Sjölin, *Parlamentarisk forandring i Norden*, Oslo: Universitetsforlaget, 1990, 206 s., Nkr. 235,00.

For ikke-fagfolk er det ikke ualmindeligt at betragte internationale konferencer alene som et påskud for deltagerne til at få et gratis ophold i udlandet og til at få et hyggeligt samvær med kolleger, medens den nytte, en bredere offentlighed kan have af konferencerne, er yderst begrænset. Det er derfor rart at have en vægtig bog liggende her ved siden af tastaturet, som er et klart dementi af denne opfattelse.

Parlamentarisk forandring i Norden er et resultat af et nordisk samarbejde, der blev indledt på Nordisk forbund for Statskundskabs kongres i København i 1987, og som har modtaget støtte fra Nordisk samarbejdsnævn for Samfundsforskning.

Lad det være sagt med det samme: Bogen udfylder et stort hul i den skandinaviske politologiske forskning i og med, at den som sit formål har at analysere nogle vigtige træk af de parlamentariske systemers udvikling i Danmark, Finland, Norge og Sverige. (Island savnes i denne skandinaviske udgave, hvilket der dog vil blive rådet bod på i en kommende engelsksproget udgave). Studier af parlamenter og parlamentarisme i Norden har bestemt ikke haft nogen fremtrædende plads og da slet ikke komparative studier.

Det klassiske problem med komparative studier er som bekendt at kunne opstille ensartede analytiske begreber og kategorier, som skal danne grundlag for komparationen, uden at standardiseringen kommer til at øve for megen vold på fremstillingen af den mangfoldighed, særegenhed eller specifikke kontekst, som det empiriske materiale måtte rumme. Dette problem har forskergruppen valgt at løse ved på forhånd at opstille nogle *områder*, der skal analyseres og så præsentere denne analyse i et sammenhængende kapitel om hvert enkelt land.

Den grundlæggende struktur i bogen præsenteres i det indledende kapitel, skrevet af Erik Damgaard. De to overordnede områder, der skal analyseres, er dels ændringerne på regeringsniveau, dels ændringerne på parlamentsniveau. Med hensyn til regeringsniveauet bliver fokus sat på de forfatningsmæssige rammer, regeringsdannelsens formalia såvel som praksis, regeringernes parlamentariske basis og partimæssige sammensætning. På parlamentsniveauet koncentrerer interessen om partigruppernes organisation og virkemåde, udvalgs- eller komitesystemet, omfanget af udnyttelsen af diverse procedurer til fremsættelse af forslag, spørgsmål, interpellationer osv., samt om aktivitets- og konfliktniveauet.

Som sagt ovenfor præsenteres analysen af disse områder herefter i fire særskilte kapitler dækkende udviklingen i de respektive lande. Dermed får bogen den kvalitet, at den også kan fungere som en hurtig, stofmættet og efter min vurdering kompetent indføring i de centrale elementer i de enkelte nordiske landes parlamentariske udvikling. Skal man eksempelvis have et overblik over de formelle regler for regeringsdannelsen, såvel som hvorledes den fungerer i praksis, er det rimelig nemt at gå på tværs af de enkelte kapitler og på den måde benytte bogen som en slags håndbog. Det samme kan gøres med de mange gode tabeller og figurer, som bogen er forsynet med.

Erik Damgaard (red.), Dag Anckar, Hilmar Rommetvedt, Anders Sannerstedt, Mats Sjölin, *Parlamentarisk forandring i Norden*, Oslo: Universitetsforlaget, 1990, 206 s., Nkr. 235,00.

For ikke-fagfolk er det ikke ualmindeligt at betragte internationale konferencer alene som et påskud for deltagerne til at få et gratis ophold i udlandet og til at få et hyggeligt samvær med kolleger, medens den nytte, en bredere offentlighed kan have af konferencerne, er yderst begrænset. Det er derfor rart at have en vægtig bog liggende her ved siden af tastaturet, som er et klart dementi af denne opfattelse.

Parlamentarisk forandring i Norden er et resultat af et nordisk samarbejde, der blev indledt på Nordisk forbund for Statskundskabs kongres i København i 1987, og som har modtaget støtte fra Nordisk samarbejdsnævn for Samfundsforskning.

Lad det være sagt med det samme: Bogen udfylder et stort hul i den skandinaviske politologiske forskning i og med, at den som sit formål har at analysere nogle vigtige træk af de parlamentariske systemers udvikling i Danmark, Finland, Norge og Sverige. (Island savnes i denne skandinaviske udgave, hvilket der dog vil blive rådet bod på i en kommende engelsksproget udgave). Studier af parlamenter og parlamentarisme i Norden har bestemt ikke haft nogen fremtrædende plads og da slet ikke komparative studier.

Det klassiske problem med komparative studier er som bekendt at kunne opstille ensartede analytiske begreber og kategorier, som skal danne grundlag for komparationen, uden at standardiseringen kommer til at øve for megen vold på fremstillingen af den mangfoldighed, særegenhed eller specifikke kontekst, som det empiriske materiale måtte rumme. Dette problem har forskergruppen valgt at løse ved på forhånd at opstille nogle *områder*, der skal analyseres og så præsentere denne analyse i et sammenhængende kapitel om hvert enkelt land.

Den grundlæggende struktur i bogen præsenteres i det indledende kapitel, skrevet af Erik Damgaard. De to overordnede områder, der skal analyseres, er dels ændringerne på regeringsniveau, dels ændringerne på parlamentsniveau. Med hensyn til regeringsniveauet bliver fokus sat på de forfatningsmæssige rammer, regeringsdannelsens formalia såvel som praksis, regeringernes parlamentariske basis og partimæssige sammensætning. På parlamentsniveauet koncentrerer interessen om partigruppernes organisation og virkemåde, udvalgs- eller komitesystemet, omfanget af udnyttelsen af diverse procedurer til fremsættelse af forslag, spørgsmål, interpellationer osv., samt om aktivitets- og konfliktniveauet.

Som sagt ovenfor præsenteres analysen af disse områder herefter i fire særskilte kapitler dækkende udviklingen i de respektive lande. Dermed får bogen den kvalitet, at den også kan fungere som en hurtig, stofmættet og efter min vurdering kompetent indføring i de centrale elementer i de enkelte nordiske landes parlamentariske udvikling. Skal man eksempelvis have et overblik over de formelle regler for regeringsdannelsen, såvel som hvorledes den fungerer i praksis, er det rimelig nemt at gå på tværs af de enkelte kapitler og på den måde benytte bogen som en slags håndbog. Det samme kan gøres med de mange gode tabeller og figurer, som bogen er forsynet med.

Erik Damgaards kapitel om »Parlamentarismens danske tilstande« påkalder sig naturligt i en dansk sammenhæng størst interesse. Under overskriften »Dansk mindretalsparlamentarisme« giver han en kort og klar fremstilling af de danske regerings parlamentariske basis og partimæssige sammensætning fra 1945 til 1990. Frem til 1973 har det fremherskende træk været forekomsten af mindretalsregeringer *med* fast(e) støtteparti(er), samt at det for samtlige regeringer (flertals- og mindretalsregeringer) gjaldt, at størrelsesprincippet om minimale vinderkoalitioner var gældende. En høj grad af kontinuitet og forudsigelighed herskede således i partiernes samarbejde om regeringsdannelsen.

Det skelsættende valg i 1973 ændrede fuldstændigt på dette mønster. Mindretalsregeringer *uden* faste støttepartier blev nu den ufravigelige regel. I halvdelen af tiden siden 1973 har Danmark haft de i mange henseender svært forklarlige mindretalskoalitionsregeringer. Damgaard er derfor på sikker grund, når han konkluderer, at »...danske regerings parlamentariske basis er blevet betydeligt svagere under det nye og mere fragmenterede partisystem.« (p.26).

Derudover påviser Damgaard, at den parlamentariske praksis har ændret sig på i hvert fald tre væsentlige områder. For det første har regeringerne i stigende grad accepteret at blive nedstemt i Folketinget uden at tage konsekvensen heraf og gå af og/eller udskrive nyvalg. Firkloverregeringen måtte således finde sig i at tabe hver tolvte endelig afstemning. For det andet accepteredes det af partierne, at der afholdtes en vejledende folkeafstemning om EF-pakken, da regeringen havde lidt et nederlag i Folketinget. Det nye heri var, at en regering kunne appellere direkte til befolkningen for at få ændret den beslutning, et flertal i Folketinget havde truffet. Endelig nævnes Socialdemokratiets begrundelser for at stemme imod ved finanslovsafstemningerne i 1983 og 1989, nemlig at partiet ikke havde haft tilstrækkelig indflydelse på indholdet af finansloven.

På parlamentsniveauet påviser Damgaard, at ikke kun aktivitetsniveauet, men også konfliktniveauet har været stigende. Dette ses som en konsekvens af ændringerne i partisystemet, men nok så interessant også som en konsekvens af, at folketingsmedlemmerne og partierne har fået tilført langt flere offentligt finansierede ressourcer til støtte i deres arbejde.

Damgaards veldokumenterede konklusion om den danske udvikling er således, at dansk parlamentarisme har udvist en forbløffende fleksibilitet, at det parlamentariske system i høj grad er repræsentativt, medens styringskapaciteten er svækket efter 1973 »...måske netop fordi systemet er så åbent, repræsentativt og konkurrencepræget« (p.44).

I det komparative konkluderende kapitel, ligeledes forfattet af Erik Damgaard, påvises den forholdsvis store ensartethed, der trods diverse afvigelser har været i de nordiske landes parlamentariske udvikling: Det øgede aktivitets- og konfliktniveau i parlamenterne, disses større betydning og indflydelse i forhold til regeringerne, forandringerne i partisystemerne, således at man ikke længere med rimelighed kan tale om det typiske nordiske fempartisystem. Forskellighederne trækkes også frem, hvoraf især det forhold, at regeringernes stabilitet i henholdsvis Danmark og Finland har været meget forskellig trods en ensartet høj fraktionisering i parlamentet, bør bemærkes.

Som det er fremgået af ovenstående er *Parlamentarisk forandring i Norden* en særdeles væsentlig bog. Den kan varmt anbefales som grundbog i komparativ politik. Også fordi den kan give anledning til diskussioner om et væsentligt aspekt af et demokratisk styres konkrete udformning, vilkår og resultater. Ved den gennemgående betoning af partistrategiernes betydning for den parlamentariske udvikling i Norden understreger bogen nødvendigheden af, at der rådes bod på den – i hvert fald i dansk sammenhæng – udtalte mangel på studier af de politiske partiers konkrete adfærd i og uden for parlamentet.

Lars Bille
Institut for Statskundskab
Københavns Universitet

Demokrati og magt i Sverige, Maktutredningens huvudrapport, Stockholm: Statens offentliga utredningar 1990:44, 1990, 454 s., Skr. 197,00.

Maktutredningen er det største samfundsvidenskabelige projekt nogen sinde i Sverige – måske også i Skandinavien. Det har kostet rundt regnet 32 millioner svenske kroner at gennemføre og har indtil videre resulteret i 17 bogudgivelser (syv er yderligere proklameret), en mængde rapporter og artikler samt adskillige databaser. Seks større empiriske undersøgelser er blevet gennemført.

Initiativet til en udredning om magt og demokrati blev taget 1985 af daværende fremtidsminister Ingvar Carlsson. Inspirationen kom fra den norske magtudredning 1972-1982. Udredningsarbejdet blev fulgt med usædvanlig stor interesse i svensk presse og fagtidsskrifter. Slutrapporten har været debatteret mere end måske noget tidligere samfundsvidenskabeligt projekt. Hvad kan man mere forlange?

Rapporten er inddelt i 11 kapitler inklusive et indledende og et konkluderende. Hovedvægten er lagt på at analysere fordelingen af magtressourcer på ni udvalgte områder. De ni områder er meget forskellige. Samlet burde de give et godt billede af magtens fordeling i et moderne samfund. Rapporten studerer fordelingen af magt mellem kønnene (genussystemet), i erhvervslivet og i den offentlige meningsdannelse. Den undersøger, hvordan forskellige økonomiske markeder er organiseret og magten over dem fordelt. Den beskriver organisationernes position i det politiske system og borgernes indflydelse på de politiske institutioner. Den skildrer den offentlige sektors omfang og opbygning og hvilken indflydelse borgere og politikere har på, hvordan sektoren i disse år forandres. Endelig diskuteres, hvorvidt internationale økonomiske og politiske forandringer i fremtiden vil begrænse statens handlemuligheder og borgernes indflydelse.

De ni kapitler veksler meget i kvalitet. Blandt de bedste og mest nybrydende er kapitlet om genussystemet (fordelingen af magtressourcer mellem kønnene) og om markedsmagtens organisering og fordeling. Særligt kapitlet om genussystemet bør blive læst og studeret – både på grund af den valgte metode og på grund af de teoretiske resultater.